

Eleccions al Canadà

¿Es pot evitar la sobirania del Quebec?

Aquest dimarts, els ciutadans canadencs han votat en referèndum l'acord de reforma constitucional, amb el rerefons del problema quebequès.

Aquest dimarts els ciutadans canadencs han votat en referèndum l'acord de reforma constitucional a què arribaren, al mes d'agost, el primer ministre federal, Brian Mulroney, els deu primers ministres provincials i els representants dels pobles autòctons (indis, innuits i mestissos). Aquest acord, assolit *in extremis*, després d'esgotadores rondes negociadores, és valorat com el darrer intent pel Canadà d'evitar l'accés del Quebec a la sobirania.

El Canadà té en l'actualitat 27 milions

d'habitants, distribuïts en un immens territori, 145 vegades superior al dels Països Catalans. No obstant això, la distribució és molt desequilibrada, perquè prop del 70% de la població es concentra en el que se'n diu l'eix del Sant Llorenç, que travessa les províncies d'Ontàrio i Quebec, nucli industrial i polític del país.

De fet, però, a banda les desigualtats en la geografia física i humana, sens dubte el tret més característic d'aquest país que s'estén, com sovint afirmen els xovinistes de torn, "de costa a costa", és el debat polític i constitucional que històricament

s'ha donat sobre la seva identitat nacional i, particularment, del paper del Quebec en el seu interior.

En altres paraules, el fet central entorn del qual s'ha desenvolupat la dinàmica política canadencs és la de l'origen bicultural de l'estat canadenc, fundat l'any 1867. Per origen bicultural volem significar que la seva formació fou resultat d'un pacte entre elits polítiques de dues procedències culturals diferents: les de procedència anglesa (o britànica) i les de procedència francesa.

En concret, el debat se centra en si el

Brian Mulroney, primer ministre federal, és un dels artífexs de l'acord de reforma constitucional al Canadà.

ARXIU

Canadà és realment el producte d'un pacte entre dos pobles fundadors, amb igualtat de drets o, contràriament, és un estat federal clàssic, format per províncies (deu, en l'actualitat) cadascuna de les quals té els mateixos drets que les altres.

La primera interpretació ha estat la mantinguda tradicionalment pels governs del Quebec. Aquesta província, com se sap, és l'única de tot el Canadà amb majoria francòfona. A més a més, com que aplega el 90% de tots els francòfons del Canadà, n'ha assumit de fet la representació política. Per això el Quebec afirma que, en representar un dels dos pobles fundadors de l'estat, té un dret de vet sobre qualsevol modificació constitucional.

Però aquesta demanda ha estat tradicionalment rebutjada tant pel govern federal com per les altres nou províncies, de majoria anglòfona. Aquests argumenten que, si totes les províncies són iguals en drets i pes constitucional, és impensable que el Quebec assumeixi poders especials.

L'enfrontament entre el Quebec i la resta del Canadà ha estat una constant al llarg dels 125 anys d'existència del federalisme canadenc. No obstant això, a partir dels anys seixanta, apareixerà dins el Quebec un nacionalisme modernitzador i intervencionista que, tot i mantenir la reclamació del dret de vet, aprofundirà en una conscienciació nacional de la seva societat. És en aquesta època, que una gran majoria dels habitants del Quebec deixarà d'auto-identificar-se com a "canadencs francesos" per passar a "quebequesos". Aquest nou nacionalisme "quebeques" defensarà el dret a l'autodeterminació i proclamarà que només el Quebec pot decidir quin ha de ser el seu futur polític i constitucional.

L'any 1976, aquest nacionalisme "sobiranista" accedia al poder, de la mà del Partit Quebequés, encapçalat pel seu líder carismàtic, René Lévesque. El nou govern es mostrarà partidari de renegociar el Pacte Fundacional de 1867 i d'establir-ne un de nou sobre la base d'un Projecte de Sobirania-Associació que deixés clar que el Quebec era una nació. No obstant això, aquesta proposta és derrotada en el referèndum de 1980, convocat pel govern quebequés.

Aprofitant aquesta derrota de les tesis sobiranistes, el govern federal, presidit llavors, per P. E. Trudeau, i les nou províncies anglòfones es posaren d'acord, dos anys després, per modificar la Constitució de 1867 i refermar la Unitat de l'Estat Canadenc, la igualtat entre les

deu províncies i la seva subordinació al poder federal. D'aquesta forma, el Canadà "anglès" rebutjava explícitament l'existència d'un dret de vet al Quebec i ni tan sols li reconeixia la seva personalitat com a "nació" o "poble". La reacció del Quebec serà de no reconèixer la legitimitat de la Reforma de 1982 i de boicotar-la sistemàticament. Això donarà lloc a uns anys de "divorci constitucional", pel qual el Quebec s'autoexcloïa del nou *status quo* polític.

A partir del 1985, tant des del Quebec com des del Canadà "anglès", es faran intents per aconseguir una "reconciliació nacional". Aquesta havia de consistir bàsicament en l'acceptació pel Quebec de la Reforma de 1982, a canvi d'incloure-hi un reconeixement explícit que el Quebec forma un "societat distinta" dins el Canadà, així com l'atorgament de nous poders al seu govern per tal de "protegir" i "promoure" aquest reconeixement. Aquests intents es plasmaran en el conegut Acord del Llac Meech, signat en 1987.

Amb tot, aquest acord no serà mai ratificat i per tant no entrarà en vigor. N'és la causa l'oposició generalitzada del Canadà "anglès" al reconeixement de la diferència del Quebec, perquè temen que no impliqui privilegis per a aquesta província i, en conseqüència, un greuge comparatiu respecte a les províncies anglòfones, a banda, és clar, de qüestionar la mateixa unitat nacional.

El fracàs del Llac Meech ha radicalitzat molt l'enfrontament entre els partidaris d'un Canadà fort (si cal, fins i tot "desnaturalitzant" el règim federal) i els sobiranistes quebequesos, que tornen a la càrrega demanant un nou referèndum sobre la sobirania.

Tanmateix, l'actual govern del Quebec, encapçalat des del 1985, per Robert Bourassa, del Partit Liberal, s'estima més el federalisme que no la sobirania. Això l'ha empès a pressionar el Canadà "anglès" per tal que atenuï la seva oposició a un cert reconeixement de l'especificitat del Quebec com a antídote per a evitar un hipotètic trencament.

Es en aquest context que, al mes d'agost proppassat, les parts abans esmentades arribaven a un nou acord constitucional, que adopta diverses mesures tendents a afavorir l'acceptació pel Quebec de la Reforma de 1982.

El text de l'acord és molt complex i ple de subtilitats terminològiques que escaparan a la major part dels votants. Consta, ni més ni menys, de 60 punts, al-

guns dels quals encara han de ser concretats políticament. Cinc són els temes globals consignats: la identitat del Canadà, la unió econòmica, la reforma de les institucions federals, les competències i el dret dels pobles autòctons a l'autogovern.

Quant al primer, l'acord constitucional reconeix al Quebec que forma una "Societat Distinta" i assenyala, com a trets característics d'aquesta identitat, la llengua i la cultura franceses i el dret civil (en oposició al dret comú o *common law*, que vigeix a la resta del Canadà). No obstant això, aquest reconeixement és molt matisat, perquè figura en un apartat que també reconeix altres identitats col·lectives (multiculturals, indígenes, sexuals, etc.). És a dir, no hi ha una acceptació del principi dels Dos Pobles Fundadors. Respecte a la unió econòmica, s'aproven diverses mesures per a suprimir les barreres interprovincials que encara avui existeixen i que repercuteixen en la lliure circulació de persones, béns i serveis. L'acord preveu una modificació total del Parlament Federal, format pel Senat i la Cambra dels Comuns. El primer passa a ser d'elecció popular (fins ara ho era d'elecció governamental, inspirada en la Cambra dels Lords britànica), i s'estableix un nombre igual de senadors per a totes les províncies, independentment de la població (seguint ara el model nord-americà). Per la seva banda, la Cambra dels Comuns incrementarà el nombre de diputats per tal de compensar la pèrdua de senadors de les províncies més habitades (Ontàrio i Quebec). El quart punt atribueix nous poders competencials a les províncies en diversos àmbits, sobretot en política social, urbanística, lleure, etc. De totes formes, cal dir, que som lluny de les demandes mínimes fetes en aquest sentit pel govern liberal del Quebec. Finalment, l'acord preveu el dret dels autòctons a l'autogovern. Aquí trobem el fet de més transcendència política. La població autòctona canadenc, que representa entre un 2 i 3% del total, tindrà dret a formar els seus propis governs. Ara bé, la concreció d'aquest acord, igual com les eternes disputes sobre la propietat de les terres, seran sens dubte polèmics.

Per donar més força a aquest nou acord, el qual ha de ser ratificat tant pel Parlament Federal com per cadascuna de les deu assemblees legislatives provincials, el primer ministre federal Mulroney va decidir de convocar un referèndum a tot el Canadà menys al Quebec. Per la seva banda, el govern

Robert Bourassa, cap del govern del Quebec, prefereix el federalisme a la sobirania.

ARXIU

quebequès convocava, el mateix dia, un altre referèndum, en el qual es demanava als ciutadans quebequesos que es pronunciïn sobre l'acord. D'aquesta manera, el dia 26 d'octubre, han tingut lloc dos referèndums simultanis. Així s'evita que la voluntat del poble quebequès resti "ofegada" pel pes demogràfic superior de la població de la resta del Canadà —argument que seria sens dubte emprat des del primer moment pels contraris a l'acord—. D'altra banda, el govern quebequès també s'estalvia de convocar un referèndum directament sobre la sobirania, amb la qual no està d'acord. I això, malgrat que el Partit Quebequès, ara a l'oposició, i una gran part de l'opinió pública quebequesa hi estiguin a favor. Pels sobiranistes, els grans beneficiats de l'acord són els autòctons, mentre que el Quebec no veu reconegudes cap de les seves reivindicacions tradicionals. D'altra banda, cal també subratllar l'escissió interna del Partit Liberal del Quebec, alguns diputats del qual, adscrits al sector "nacionalista", fan campanya contra l'acord, desafiant d'aquesta manera el sector "federalista" oficial.

Quan falten pocs dies per a la realització de les dues consultes, ¿quin pot ser el resultat? ¿I quines conseqüències pot tenir amb vista al futur?

Les enquestes coincideixen a dir que mentre al Canadà "anglès" pot ser apro-

vat —malgrat que els sectors que s'hi oposen, encapçalats per l'antic primer ministre Trudeau, no són gens negligibles—, al Quebec, el resultat pot ser el contrari (46% No, contra 38% Sí).

Cas que es confirmessin aquests resultats, és a dir, un vot positiu al Canadà anglès i un vot negatiu al Quebec, això significaria, en primer lloc, una perpetuació del conflicte constitucional. En segon lloc, també representaria una desautorització clara de l'electorat quebequès al seu actual govern, el qual, amb tota seguretat, hauria de dimitir i convocar eleccions, que probablement serien guanyades pel Partit Quebequès, contrari a l'acord i favorable a la sobirania. En l'actualitat, la diferència que separa aquests dos partits quant a intencions de vot, segons les enquestes, se situa entre deu i vint punts, a favor del Partit Quebequès, dirigit pel prestigiós economista i antic ministre de Finances, Jacques Parizeau.

Si efectivament aquest accedís al poder, se li plantejaria el dilema de fer una declaració unilateral de sobirania (opció defensada pels sectors independentistes) o bé de convocar un nou referèndum, aquest cop sí, sobre la sobirania (opció dels partidaris de l'etapisme). Un fet sembla clar, però: Parizeau i els seus col·laboradors reneguen plenament de l'antiga fórmula de la Sobirania-Associació i se centren únicament en el primer terme.

Passi el que passi, el camí no serà fàcil. Al conflicte entre federalistes i sobiranistes, cal afegir-hi també el creixent protagonisme polític dels Pobles Autòctons, els quals, precisament, surten molt beneficiats de l'acord que se sotmet a referèndum, com ja hem dit. Per això, si el Quebec el rebutja, la tensió amb la seva pròpia població autòctona pot augmentar.

El mateix pot passar amb les minories lingüístiques que existeixen al Canadà, és a dir, la minoria anglòfona del Quebec i les minories francòfones del Canadà anglès. Efectivament, si el Quebec rebutja l'acord i aconsegueix d'esdevenir sobirà, la minoria anglòfona tindrà els dies comptats i o bé optarà per l'emigració o bé per una resistència numantina, en la qual no dubtarà a prendre actituds catastrofistes que excitin els ànims de la resta d'anglòfons del Canadà, tal com féu amb motiu de l'Acord del Llac Meech.

Per la seva banda, el futur de les minories francòfones al Canadà anglès, cas que el Quebec esdevingui sobirà, seria el de l'assimilació immediata, car sense aquesta província, el fet francès al Canadà tindrà un pes demogràfic insignificant. Amb tot, no seria descartable tampoc una resistència a ultrança en determinades províncies, com a New Brunswick, on els francòfons representen el 30% de la població.

Josep Sort